

hirmsaste mõlland, ja mitto ja mitto tuhhat hinged neeland, nenda piddid ka mitto õppetajad katto sirbi alla langema, et 50 õppetajatest mitte ennam hinge jäbbid kui 15. Agga toeste, armad luggejad, sedda hirmsa ja halleda aega meie ei woi kül mitte muido meletulletada, kuid et meie ommad silmad ja süddant taewa pole pörame ja Jummalat keigest süddamest tänname, et sestsamast aiaast, nüüd jo sada ja nellikümme üks aastaid teed, meie Eestimaa ühtepuhko on rahho olnud! Meie olleme agga üksnes kuulnud ja luggend, mis saggused hirmsad sõad ni mitto rikides ja ka Wennemaal on olnud, kuid mitto liinad ja küllad said ärrapõlletud, wilja ja heinamaad ärratallatud, mitto innimeshed mõrtsuka wiisil ärratappetud, wätimad lapsed waggise emma rinnast ärrakistud ja moegaga läbbi pistetud—sedda keik meie olleme kuulnud ja luggend, agga meie Ma nurka ei putund sõa hirmutamisshed.— Ja kui kuleme weel neid innimeshi isse räkima, kes sõa häddas on olnud ja otsego temma tullokesse sees põllend, kes tedda on näinud temma hirmsa kolleda karwaga, oh kül siis hüame allandikko süddamega: oh Issand Jummal, kui suur on sinno arm ja hallastus meie wasto olnud, et sa meid sesagguse kibbeda hädda eest olled hoidnud! — Selsammal sõa aial pöggenesid ka mitto õppetajad, hirmo ja hädda pärrast, maalt Tallinna ja ei

tahtnud seäl joude seista, wõtsid siis seäl ühhes kous nou ette, ue testamendi ramato Ma-kele üllespaanna ja sedda trükkia kätte murretseda.— Sedda asja wõtsid monned Cesti- ja Ria-Ma õppetajad sure holega toimetada; Cestimaalt olli se ennest nimmetud õppetaja Gutslew ja temma poeg Hindrik, kes pärrast Kullama õppetajaks sai, praust Soppe, Petri kirriko õpp., Ambla õpp. Sa-leman ja Tallinna allewi õpp. Esimmerman, agga jüiski ei sanud uus testament nüüd weel mitte trükkia kätte, sest sõa-mõllamishega ollid need Ma-kele ue testamendi kirjad laiale sanud, ja wast 1715 aastal sai uus testament esimest korda Ma-kele trükkitud. Nenda ollid siis 75 aastad möda lainud sest aiaast, kui õppetajad jo ollid hakkand sedda tööd ette wõtma, fenni kui se sai lõppetud. Surem tö olli agga weel teggematta, tait Piibli Ma-kele ülles paanna. Selle jures teggi Ludwig Krahw Sinsendorw se läbbi suurt abbi, et temma siis, kui käis 1736 aastal Tallinnas woersel, aitis rahha korjada, misga Piibli-ramato trükkimisse kullo sai tassutud, ja nenda sai 1739 aastal tait Bibel esimest korda Ma-kele trükki pandud. Need õppetajad, kes isseärraniste Piibli-ramato Ma-kele üllespaanid, olli Jürri Kirriko praust Toor Helle ja wannem ja norem õppetaja Gutslew. — Selsammal aial kandis ka Harjo Jani kirriko õppetaja Brede, kes